

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/16, p. 241-258

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12081>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

This article was checked by iThenticate.

MISIR BASININDA 15 TEMMUZ: “DARBE SADECE MISIR BASININDA BAŞARILI OLDU”

Özcan GÜNGÖR - Abdullah HACİBEKİROĞLU***

ÖZET

Medya, çağımızda bilgi ve algının insanlar nezdinde değer kazanması için oldukça etkili araçlar bütünüdür. Bilinir ki medya aynı zamanda devletin ideolojik aygıtı olarak da görev yapmaktadır. Bu görev, temelde ideolojik okumalarla gerçek bilgiyi saklayarak istenilen yönde algı yanıltması olabilmektedir. 15 Temmuz darbe girişimi Mısır ve dünyanın başka ülkelerindeki medyada farklı şekillerle yer aldığı gözlenmiştir. Mısır Ortadoğu’da oldukça etkili ve diğer Arap ülkelerini etkileyebilen bir güce sahiptir. Ancak son yıllarda meşru hükümetin darbeye devrilmesi ve Türkiye’nin askeri cuntaya karşı tavrı, Mısır hükümetinin Türkiye aleyhine siyasi tavırlar almasına neden olmuşa benzemektedir. Mısır Türkiye’nin bu tavrından sonra her platformda Türkiye aleyhine hareket eder görülmektedir. 15 Temmuz darbe girişimi sonrası BM’de alınmak istenen kınama kararını da bloke ederek bu tavrını göstermiştir.

Mısır hükümetinin bu tavrının medyaya yansımasıdır. İşte bu çalışmada, 15 Temmuz darbe girişiminin Mısır medyasında yer almasının içerik analizi yapılmaya çalışılacaktır. Çalışma yöntemi nitel bir desen olmakla birlikte, çalışmada Mısır’ın siyasi ve kültürel farklılıkları dikkate alınarak kişi ve kurumlar seçilmiştir. Çalışmada ülkenin önemli gazete yazarları ve aktör siyasi yapılarının açıklamalarının içerik analizleri yapılarak Mısır medyasının 15 Temmuz darbe girişimine karşı verdikleri refleksler anlaşılmaya çalışılmıştır. Çalışmada resmi ve yarı resmi gazetelerin darbe olmuş gibi haber yaptıkları daha sonra da “tiyatro” vb. söylemlerle Türk halkının demokrasiye sahip çıkarak darbeyi püskürtmelerini küçümsedikleri görülmektedir. Bunun yanında liberal ve İslami değerleri öne alan yazarların darbeye karşı Türk halkını destekledikleri bunu da demokratik değerler veya İslami kardeşlik düşüncesiyle yaptıkları anlaşılmaktadır. Bunun yanında Selefi parti örneğinde görüleceği üzere çekingen tavırla darbe karşıtı söyleme sahip tutumlar sergilendiği izlenimi de dikkat çekicidir.

* Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, El-mek: ozcangungor@yahoo.com

** Yrd. Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, El-mek: ahacibekiroglu@ybu.edu.tr

Anahtar Kelimeler: 15 Temmuz Darbe Girişimi, Mısır Medyası, Ortadoğu, İdeolojik Aygıtı, İçerik Analizi

15 JULY COUP ATTEMPT IN EGYPTIAN PRESS: "THE COUP WAS SUCCESSFUL ONLY IN EGYPTIAN PRESS"

ABSTRACT

The media is one of the most effective tools to gain knowledge and value in people in our day. It is known that the media also function as the state ideological apparatus. This task can mislead the perception in the desired direction by hiding the true knowledge basically through ideological readings. The July 15 coup attempt took different forms in the media in Egypt and other countries of the world. Egypt is very influential in the Middle East and has the power to influence other Arab countries. However, in recent years, the legitimate government has been overthrown by the coup, and Turkey's attitude towards the military culprit has caused the Egyptian government to take political stances against Turkey. Egypt seems to act against Turkey on every platform after this attitude of Turkey. It showed this attitude by blocking the condemnation decision which is wanted to be taken in the UN after the coup attempt of 15 July.

This attitude of the Egyptian government appears to be reflected in the media. In this work, the content analysis of the occupation of the 15 July coup attempt in the Egyptian media will be examined. Along with being a qualitative pattern of working method, people and institutions were chosen in consideration of the political and cultural differences of Egypt. In the study, the content analysis of the statements of the major newspaper writers and actor political structures of the country was tried to understand the reflexes of the Egyptian media against the July 15 coup attempt. In the study, official and semi-official newspapers reported that the coup was reported as successful. After the failure of coup attempt, it was seen that they developed "theater" discourse. Especially in the writings, it is seen that the struggle of the Turkish people taken lightly that they should not allow the coup by protecting democracy. It is understood that authors who favor liberal and Islamic values support the Turkish people in the face of the coup attempt and that they are doing it with democratic values or Islamic brotherhood. There are also writings and explanations with a timid attitude, as shown in the example of the Salafi party.

STRUCTURED ABSTRACT

Introduction

The coup attempt, which took place on July 15th in Turkey, concerned not only the people of Turkey but also the democracy sensitive people in many parts of the world. These sensitive people, who are in many parts of the world, have organized demonstrations in support of the elected ruling and Erdogan governments by going out to the squares in their countries or going to the diplomatic representations of Turkey.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/16

Egyptian newspapers, which are accepted as the flagship of Arab journalism, want to use media as an ideological device with manipulative news, rather than objective journalism in the headlines they made in the morning of 16th of July.

The aim of this study is to answer the question of how the 15 July coup attempt was handled in Egyptian media and based on the content analysis application.

Our subordinate aims related to this aim are: How did the "July 15 coup attempt" take place in the newspapers determined by their ideological approach in Egypt? What was the political tone of the messages carried by the corners? What are the implications and themes implied in the article? And what are the factors that influence the language and expression used when the message is given?

Method

In the study, the authors of the most important media tools in Egypt were evaluated. In this election, the differences that reflect the Egyptian political thought were tried to be taken into consideration. In the study, the content analysis of the statements of the major newspaper writers and actor political structures of the country was tried to understand the reflexes of the Egyptian media against the July 15 coup attempt.

Egypt and the Middle East

Due to its unique geo-strategic position throughout history, Egypt is a country that holds the strongest claim to be the center of the Arab world before and after Islam (Duran-Yilmaz, 2011: 58). It is known that Egypt has a very influential position in the thought and cultural life of the Arab world. For this reason, in the modern period, in the innovations of Islamic thought tradition, Cairo is home to the lands which are constantly compared with Istanbul. (Gencer, 2012: 89) In this situation, Egypt is almost a "basin where cultural codes forming the Arab identity are blended" (Emre, 2012).

With these respects, Egypt is a country that draws attention with its young and dynamic population, but where the majority of the country's land is desert. According to the Constitution, Egypt is a socialist state with religious Islam and language Arabic (Moustafa, 2007: 244).

In view of the anti-democratic political landscape of Egypt, Turkey was beside the main demands of the elected government and Egyptian people. Not only that, however, Turkey's influence on the peoples of the region as a very influential force, which is the only Muslim country in which the concepts of freedom, democracy, human rights, rule of law and free market economy are embedded. Parallel to this, Turkey was the first country to respond to the coup d'état. Prime Minister Recep Tayyip Erdogan said: "In the history of democracy, this coup has a place in the chain of coups, but it will and will not be a democratic approach. They will take part in the ring of the coup "(Hürriyet, 2013) with the words expressed.

Turkish Studies

Egypt and the Media

It is often said that mass media are very effective in creating public opinion (Güngör, 2011: 290). In particular, contemporary perception that the media is used as a means of propaganda and sometimes edited has helped to recognize the fact that the perceptions of societies / individuals can not be left to their own (İnceoğlu, 2010: 73).

In other words, a process called the ideological level can be followed in the Egyptian media, where the ideological level is defined as the most important factor determining the content of the news (Yüksel, 2001: 71-73). There are, of course, other models that analyze media and power relations. However, in the analysis of the Egyptian media, it is thought that the above state-media relations explanations are useful.

Supporters of Coup Attempts

Some newspapers published in Egypt gave the news about the coup attempt as if the coup succeeded. Given the media power relations in Egypt, it is not difficult to understand where the ruling wing is standing in front of the coup. In the face of the coup attempt on July 15, Egypt's official and semi-official newspapers, al-Ehrâm and al-Misriyu al-Yawm reported that "the Turkish army overthrew Erdogan" Ahbâr al-Yawm newspaper "coup attempt in Turkey", al-Vatan newspaper "Soldier seizes control in Turkey and overthrows Erdogan", appeared in front of readers with headlines. So much so that some newspapers appeared with the headlines proclaiming that the coup attempt "succeeded". In Egypt, however, coup attempts were prevented in Turkey at times when newspapers entered the press. It was a matter of mockery in the social media that the Egyptian press and television channels declared the coup makers successful and presented the false news as real.

Supporters of Selected Government against Coup Attempt

After the military coup in Egypt in 2013, although the Ihvan (Muslim Brotherhood) Movement has been largely silenced, the Vasat Party, the Powerful Egyptian Party and the Homeland Party, beside the political wing of Liberation and Justice Party of the Organization, have declared their disapproval of the failed coup attempt (Crowd, 2016) .

Al-Misriyuyu'l-Yevm newspaper columnist Suleiman Quda (2016) has remarkable comments in the article entitled "Erdogan ... America", which he received on July 16 immediately after the July 15 coup attempt.

Recently, many political problems encountered in the Ihvan Movement and its sites, "Explanation of the events in Turkey, Ihvan-i Muslimîn" made a statement with the title.

On the other hand, Sa'd ez-Zanet, director of the Center for Political and Strategic Studies, which draws attention with its objective analysis, used the expressions "Those who live in Turkey are not a theater but a real coup attempt" as some claim.

Leader of the Salafi Hizbu-Nur Party Yûnus Mahyûn took place beside the elected government in the coup attempt.

Turkish Studies

Kemal Habîb, a journalist / politician / academician, received a post-retirement letter titled "A Grapevine Night in Turkey" a few days after the July 15 coup attempt.

Conclusion

It should be known that in the opinion of the writer and actor involved in the study, the process after the coup that Egypt is already in must be taken into consideration. The use of media, ideologically, in power relations, including developed countries, is an issue that can never be overlooked. According to this;

A) In the military coup attempt, there are those who seem to support primarily the political elites, who have ideological apparatuses of the countries, in their political, ideological, religious and cultural concerns and expectations. Finally, writers who evaluate the attempt of coup attempting in the "theater" approach in the face of failure of the military attempt are seen.

B) Those who give support to the people of Turkey, especially in the context of Muslim identity, in the face of coup attempt attract attention. They have shown their voices only through social media and with the patients they have opened, and they have supported the painful experience in their own country not to live in Turkey.

C) The liberal and power-wise part of the country draws attention with its cautious comments, especially when it expresses the opposition of coup on the basis of the support of democracy, especially with the fear of damaging democratic values against OHAL practices after the coup attempt.

D) It is noteworthy that the statements of Salafi-based movements which appear to be neither silent nor supportive in the country. Although it is not based on Muslim brotherhood or democracy, it is understood from the words in the text that the coup attempt in Turkey is frankly condemned.

It is clear that these categorizations are the basis of the foreign policy approach implemented by the ruling AK Party in Turkey. It is thought that the most basic motives of supporters and opponents against Turkey are shaped in the person of President R. Tayyip Erdogan. This is reinforced by the fact that both the supporters and the opposing parties are taking the decisions of the President in the center.

Keywords: 15 July Coup Attempt, Egyptian Press, Middle East, Ideological Device, Content Analysis

Giriş

Türkiye’de 15 Temmuz gecesi yaşanan darbe girişimi sadece Türkiye halkını değil, dünyanın pek çok ülkesinde ki demokrasiye duyarlı insanları Türkiye lehine kaygılandırmıştır. Dünyanın pek çok yerinde bulunan bu duyarlı insanlar, bulundukları ülkelerde meydanlara çıkarak ya da Türkiye’nin diplomatik temsilciliklerine giderek seçilmiş hükümete ve Erdoğan yönetimine destek gösterileri düzenlemiştir. Örneğin İslam âleminde devletler bağlamında Katar, Cezayir, Ürdün, Somali, Suudi Arabistan, Endonezya, Fas, Cibuti, Pakistan, Türkmenistan ve Bosna Hersek gibi

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/16

ülkeler Türkiye'ye destek açıklamalarında bulunmuşlardır (Telci, 2016) Demokrasiye destek bağlamında dünyanın pek çok yerinden darbeye karşı Türk halkının ve meşru yöneticilerinin yanında yer alan devletlere ek olarak bazı ülkelerde sevinç yaşandığı da medyaya yansımıştır. Arap gazeteciliğinin amiral gemisi kabul edilen Mısır gazeteleri ise 16 Temmuz sabahı attıkları manşetlerle objektif gazetecilik yapmak yerine manipülatif haberlerle medyayı ideolojik bir aygıt olarak kullanmak istemişlerdir (Kışlakçı, 2016: 34).

Türkiye'de darbe girişiminin başladığı andan itibaren Katar merkezli el-Cezire kanalı İstanbul'dan yaptığı yayınlarda halkın bu girişime güçlü mukavemet gösterdiğini an be an ekranlarına yansıtırken, Dubai merkezli el-Arabiya ve Skynews Arabia kanalı ise "Erdoğan'ın hazin sonu", "Erdoğan Almanya'ya sığındı", "Türk halkı silah taşıyor, ülkede iç savaş senaryosu" gibi son dakika yalan haberlerine imza atmışlardır. Gün doğumu ile birlikte hakikatler ortaya çıkınca el-Cezire doğru ve başarılı haberciliğiyle öne çıkarken, el-Arabiya kanalı spikeri ise "maalesef darbe girişimi başarısız oldu" ifadesiyle kendi şahsi konumunu açık eden bir haberciliğe imza attı. Halkın darbecilere karşı sokaklara çıkışını saatlerce "Türk halkı askeri desteklemek için sokaklarda" şeklinde veren Mısır'ın ünlü ONTV ve Sada'l-Beled gibi özel televizyon kanalları, gecenin geç saatlerine kadar izleyicilerine Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın devrildiğini ve askerin yönetime el koyduğunu aktarmıştır (Kışlakçı, 2016: 34).

Bu çalışmanın amacı: 15 Temmuz darbe girişiminin Mısır medyasında ele alınış tarzı ve nasıl sunulduğu sorusunu içerik analizi uygulamasına dayalı olarak yanıtlamaktır.

Bu amaca bağlı olarak; "15 Temmuz darbe girişimi", Mısır'da ideolojik yaklaşımları esas alarak belirlenen gazetelerde nasıl yer aldı? Köşe yazılarının taşıdığı mesajların siyasi tonu neydi? Köşe yazılarında ima edilen ilişki ve temalar nelerdir? Ve mesaj verilirken kullanılan dil ve anlatımı etkileyen unsurları ele almak çalışmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır.

YÖNTEM

İçerik analizi "iletişimin belirgin içeriğinin objektif, sistematik ve niceliksel tanımlarını yapan bir araştırma tekniği" diye tanımlanmıştır (Gökçe, 2006: 35). Temelde içerik analizi, araştırmacının araştırma sorunsalına dair oluşturduğu kategorileştirme ve kodlamadır.

Çalışmada, Mısır'ın en önemli medya araçlarından konuya ilişkin değerlendirme yapan yazarları ele alınmıştır. Bu seçmede Mısır'ın siyasal düşüncesini yansıtır farklılıklar dikkate alınmaya çalışılmıştır. Halen bir medya kanalı/TV imkânı olmayan etkin aktörlerin ise basın açıklamaları dikkate alınarak bir analiz yapılmaya çalışılmıştır. Ayrıca gazetelerin birinci sayfalarının gazetelerin gündemlerini "hangi konuları daha önemli gördüklerini" yansıttığı görüşü bir varsayım olarak kabul edilmiş ve buradan hareketle iki karşıt görüşün tasnifi mümkün olmuştur.

Mısır ve Ortadoğu

Mısır tarih boyunca bulunduğu eşsiz jeo-stratejik konumu nedeniyle İslam öncesi ve sonrasıyla Arap dünyasının merkez olma iddiasını en güçlü şekilde elinde bulunduran bir ülke konumundadır (Duran-Yılmaz, 2011: 58). Bu sebeple modern dönemde de İslam düşünce geleneğindeki yeniliklerde Kahire, İstanbul ile sürekli kıyas edilen topraklara ev sahipliği yapmaktadır (Gencer, 2012: 89) Bu haliyle Mısır adeta "Arap kimliğini oluşturan kültürel kodların harmanlandığı bir havza" (Emre, 2012) konumundadır.

Bu yönleriyle Mısır, genç ve dinamik nüfusuyla¹ dikkat çeken ancak ülke topraklarının büyük kısmının çöl olduğu bir ülkedir. Anayasa’ya göre Mısır, dini İslam ve resmi dili Arapça olan sosyalist bir devlettir (Moustafa, 2007: 244).

Mısır, uzun yıllar Osmanlı Devleti hâkimiyeti altında kalmış ve sorunsuz bölge olarak varlığını sürdürmüştür. Her ne kadar Mısır’da Türklerin hâkimiyetine önceden rastlansa da Osmanlı Dönemi Mısır tarihi açısından oldukça farklı bir yerde durmaktadır. Ayrıca Mısır’ın Türkiye’nin özgürlük savaşından esinlendiği ve mücadeleyi desteklemesi karşısında Türkiye kamuoyunun da İngilizlerle mücadelesinde Mısırlıları desteklediği bilinmektedir (Özgiray, 1996: 2; Umar, 2010: 461). Siyasi ve diplomatik ilişkiler ilk andan itibaren kurulmuşsa da Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra Türk devletinin kendisi için çizdiği daha çok Batı eksenli dış politika çerçevesi, Mısır gibi diğer Arap ve Müslüman ülkelerle de ilişkiyi asgari seviyede tutma şeklinde tezahür etmiştir. Son yüzyıl içinde Türkiye’deki bu eğilime karşılık Mısır’ın da İngiliz etkisi altında gelişen bir siyasal sisteminden bahsetmek yerinde olacaktır (Öztürk-Öztürk, 2011: 11-12). Türkiye, özellikle 1965’ten itibaren Mısır başta olmak üzere Arap devletleri ile ilişkilerin düzelmesine gayret etmiş ve uluslararası sorunlarda Arap dünyasının yanında yer almaya çalışmıştır. Türkiye, 1973 Arap-İsrail savaşında Türk hava sahası yardımıyla Araplara silah taşınmasına buna karşılık ABD uçaklarının Türkiye’deki NATO üslerini kullanarak İsrail’e yardım etmesine Türkiye müsaade etmemiştir (SDE, 2013: 26; Demir, 2011: 703).

İfade edildiği üzere Mısır Arap âleminde her hangi bir konuda aldığı ve almadığı tavırla sürekli gündem ve dikkat çeken model olarak Arap âlemini etkileme ve belirleme karakterine sahip bir ülke konumundadır. Özellikle İsrail-Filistin sorununda zaman zaman verdiği kararlar Ortadoğu siyasetinde dalgalanmalara sebebiyet verse de aldığı kararlar her zaman dikkate alınan bir ülkedir, dolayısıyla böyle bir ülkenin sorunsuz bir ülke olması diplomasinin ruhuna aykırıdır (Tekin, 2013: 29). Örneğin son yıllarında Hüsnü Mübarek’in İsrail politikası pek çok eleştiriyi beraberinde getiren olaylardandır (Ayhan-Algan, 2011:9). Buna rağmen Mısır Arap dünyasının “merkez ülkesi” olarak devlet geleneği, köklü siyasi kurumları ve medeniyet havzası gücünü ile muhafaza eden bir ülkesidir. Elbette onun en önemli özelliklerinden biri de dünya genelinde İslami akımların; ya doğduğu veya ciddi örgütlü bir şekilde faaliyet yürüttüğü ilk ülke olma özelliği önemlidir (Aydoğan, 2013: 5).

Yapılan bir çalışmada da görüldüğü gibi Arap Baharı sonrası Türkiye ve onun lideri Recep Tayyip Erdoğan liderliği ve Türkiye siyasal sistemi başta Ortadoğu olmak üzere Mısır’da model olarak algılanmaktadır. Bu sonuç müesses güç sahipleri için arzulanan/planlanan bir sonuç olmadığı için anti-demokratik yollarla bekletilen talepler bilinen çok yönlü politikalarla safdışı edilmeye başlanmıştır (Canveren, 2013: VI)

Arap baharı sürecinde Mısır’da halkın statükoya değil yeni bir sisteme inandıklarını gösterir birçok unsur dikkat çekmiştir. Özgürlük, onur ve ekmek (el-Hurriyye, el-Kerâme, el-Hubz) dinamikleriyle motivasyon kazanan bu ateş çok kısa süre içerisinde netice vermiş ve uzun süredir Mısır’a hükmeden Hüsnü Mübarek söz konusu halk ayaklanması neticesinde iktidarını kaybetmiştir. Mısır toplumu özgürlük, demokrasi, sosyal adalet ve refah isteyerek Tahrir meydanını doldurmuştu. Meydanların ateşinin düşüp ülkede kısmi nizam sağlandıktan sonra, meydanlar bu defa klasik

¹ Ülkenin nüfusu 2010 yılı itibarı ile resmi istatistiklere göre 78.728.000 kişidir. Bu nüfusun 42.733.000’i 25 yaşın altındadır. Bu haliyle oldukça genç bir nüfus yapısına sahip olan Mısır’da ortalama ömür beklentisi erkekler için 68,2 ve kadınlar için 70,9’dur. Ülke genelindeki nüfus yoğunluğu 78 kişi/ km2’dir. Ancak ülke topraklarının büyük bölümü çöl olduğundan meskûn değildir. Meskûn alanlardaki nüfus yoğunluğu 1045,5 kişi/km2’dir (2011 tahmini) (Important Statistics, http://www.capmas.gov.eg/pages_ar.aspx?pageid=854).

“İslamcılar gelecek”² korkusuyla yeniden, bu defa seçilmiş kişilere karşı ısınmaya başlamıştır. Mısır’da devrik düzenin başka bir versiyonla yeniden siyasi alana çıkması uzun zaman almamıştır. Bahar sürecinde elde edilen kazanımlar bazı korkular üzerinden yeniden hem de halk desteğiyle İhvân hareketinin desteklediği siyasi yönetim zamanında yok edilmiş, ülkede yapılmaya çalışılan dışta küresel politikalara uyum, içte esneklik, rol paylaşımları, reformlar, sistem içi arayışlar, siyasi partiler, uzlaş ve muhalefet kısa sürede ters istikamette eskisine benzer bir hale döndürülmüştür. Oysa İhvân söylemlerinde yumuşama göstermeye başlamış, şekillenecek yeni siyasi sisteme göre hareket etme stratejisini benimsemiş ve en önemlisi Mısır halkının iradesine uygun şekilde bir toplumsal hareketten beklenen organizasyonu yerleştirmeye koyulmuştur. Fakat İhvân’ın aldığı oy oranı iktidarda sürekli kalabileceği endişesini doğurmuştur. Bu durumda Mısır’daki siyasal yapılar iktidar şansı yakalayamayacakları endişesiyle darbe karşısında çoğunlukla sessiz kalmış veya desteklemişlerdir (Taştekin, 2013).

Türkiye’nin özgürlük, demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü ve serbest piyasa ekonomisi kavramlarının yerleştiği halkı Müslüman olan tek ülke olması oldukça etkili bir güç olarak bölge halkları üzerinde etkisini sürdürmektedir. Mısır’ın anti-demokratik siyasal manzarası karşısında Türkiye, seçilmiş hükümet ve Mısır halkının temel talepleri yanında yer almıştır. Başbakan Erdoğan: “Bu darbenin demokrasi tarihinde, darbeler zinciri içinde yeri vardır ama demokratik yaklaşım olarak yeri yoktur ve olmayacaktır. Onlar darbeciler halkası içinde yer alacaklardır” (Hürriyet, 2013) sözleri ile bunu ifade etmiştir.

Mısır özelinde 15 Temmuz darbe girişiminin medyada yer alışı analiz edilirken genelde Ortadoğu özelde Mısır’ın mevcut sosyal yapısının aktörlerinin aşağıdaki parçalı yapısının öne çıktığı ifade edilebilir:

a) Kimi yerlerde fiili kimi yerlerde kapalı olarak sürdürülen askeri işgaller yüzünden toplumsal yapı üzerinde bir baskı aracı hissedilmektedir. Zira kimi araçlarıyla örneğin askeri üsler, tesisler ve medya gibi bu işgaller devam ettirilmekte ve buradan kaynaklı işgalin devamı ve karşı yönde istek bildiren gruplar arasında gerilim had safhada seyretmektedir.

b) Bölge ülkelerinde selefilik merkezli siyasal dönüşümler dikkat çekici bir şekilde alternatif paradigmlar ve hareketler olarak belirlemektedir. Bunda en önemli etkenin doğal ve demokratik yollarla siyasal değişim talep eden ılımlı insanların sistemin dışına itilmesinin önemli bir sacayağı düşünülmektedir.

c) Bölgede yükselen demokratik taleplerin varlığı da dikkat çekmektedir. Pek çok olumsuz sosyal ve siyasal etkenlere karşın bölge insanının demokratik taleplerine cevap vermek isteyen sivil-sosyal ve dinsel hareketlerin varlığı önemli oranda bilinmektedir.

d) Ülkelerindeki siyasi hegemonyalarını devam ettirmek isteyen kimi gruplar mevcut yönetici ve onların destekçileriyle ideolojik değil konjonktürel ilişki kurarak darbe yanlısı/destekçisi veya totaliter sistemlerin teşvikçisi gibi rol oynamak suretiyle toplumsal güç merkezlerine siyasal olarak hükmetmeye devam etmektedirler.

² Bu psikolojik harpte Yeni Anayasa’nın Mart ayında halkın %77’lik oy oranı ile İslam şeriatı temelinde onaylanması yanında 17 Haziran 2012 tarihinde cumhurbaşkanı seçimlerinde ise İhvân Hareketinin lider aday Muhammed Mursi’nin seçim kazanması oldukça etkili korku unsuru olarak işlev görmüştür.

e) Kitlesele gösterilerde kendi demokratik veya liberal felsefeleri gereği taraf olan ancak bu taraf oluşun sonucu oluşan siyasi tabloda kendilerine yer bulamayan liberal ve sosyal demokrat kişi ve gruplar önemli toplumsal hareketlerin kamusal alanda görünümleleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mısır ve Medya

Kitle iletişim araçlarının kamuoyu oluşturmada oldukça etkili olduğu sık sık dile getirilir (Güngör, 2011: 290). Özellikle medyanın bir propaganda aracı olarak kullanılması ve bazen kurgulanıp sunulduğuna dair çağdaş algı toplumların/bireylerin algılamalarının kendi haline bırakılamayacağı gerçeğinin fark edilmesine yardım etmiştir (İnceoğlu, 2010: 73). Bu bağlamda modern düşünürlerin medyanın kurgulanışına dair vurguları sosyal bilim yazınında oldukça etkili açıklama teorileri olarak dikkat çekmektedir. Gramsci’nin devletin bütün sivil toplum alanlarını kuşattığını iddia etmesi dikkat çekicidir (Yaylagül, 2010: 108-109). Gramsci’nin söylemi kapitalizm eleştirisi olarak görülse de içindeki temel hakikatlerden olarak; devlete sahip küçük bir azınlığın, ülkedeki temel kurum olan devlete ve onun organlarına ve elbette kitle iletişim araçlarına sahip olmasıyla azınlık da olsa çoğunluğun algıları üzerinde bu küçük azınlık bir kontrol sağlama imkânı elde etmektedir. Bu bir anlamda Habermas’ın “kamu olmayanın görüşü” (non public opinion) şeklinde de tavsif ettiği kitle iletişim araçlarının etkisini işaret etmektedir (Yakışır 2009: 14). Benzer şekilde Althusser tarafından dile getirilen devletin baskı aygıtları (hükümet, polis, ordu vb.) ve özellikle devletin ideolojik aygıtları (medya, aile, din, eğitim vb.) yoluyla çarpıtma veya yanlış düşünme yollarını aralayacak simgeler ve aktörler üzerinden kurgulanan gerçeklikler söz konusudur (Güngör, 2001: 222-225). Chomsky de medyayı anlamının yolunun onun toplumsal yapı içindeki yerine bakmaktan geçtiğini söyler. Bu durumda geniş kitleler için eğlenceye dönük gazeteler, dergiler olduğu gibi bir de elit medya vardır. Bu medya aynı zamanda toplumun gündemini kuran unsurdur. Çünkü bu organlar büyük kaynaklara sahiplerdir ve insanların içinde hareket edecekleri yaşam alanının çerçevesini çizmektedirler. Büyük medya araçları genel ekonomik ve politik sistemin doğal parçasıdır. Bunlar doğal olarak siyasal, ekonomik ve kültürel güç merkezleriyle ilişki içinde ve hükümetle etkileşim içerisinde (Yaylagül, 2010: 171).

Diğer bir ifadeyle Mısır medyasında ideolojik düzey diye adlandırılan bir süreç izlenebilmektedir ki ideolojik düzey, haber içeriklerini belirleyen en önemli unsur olarak tanımlanmaktadır (Yüksel, 2001: 71-73). Elbette medya ve iktidar ilişkisini çözümleyen başka modeller vardır. Ancak Mısır medyasını çözümlemeye yukarıdaki devlet-medya ilişkisi açıklamalarının kullanılışı olduğu düşünülmektedir.³

Darbe Teşebbüsü Taraftarı Söylemler

Mısır’da 2013 yılında askeri darbeyle işbaşına gelen Abdulfettâh el-Sîsî yönetimindeki hükümet, darbe girişimine karşı resmi olarak sessiz bir tutum takındı. Ancak Mısır, Türkiye’deki darbe girişiminin kınanmasıyla ilgili Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin (BMGK) açıklama yapmasına engel olmakla darbeyi destekler bir tutum içinde olduğunu göstermiş oldu.

Mısır’da yayımlanan bazı gazeteler, darbe girişimiyle ilgili haberleri darbe başarılı olmuş gibi verdi. Mısır’da medya iktidar ilişkileri dikkate alındığında iktidar kanadının darbe karşısında nerede durduğunu anlamak zor olmamaktadır. 15 Temmuz’daki darbe teşebbüsü karşısında Mısır’ın resmi ve yarı resmi gazeteleri, *el-Ehrâm* ve *el-Misriyyu’l-Yevm* gazetesi aynı başlıkla “Türk ordusu Erdoğan’ı deviriyor” şeklinde; *Ahbâru’l-Yevm* gazetesi “Türkiye’de darbe girişimi”, *el-Vatan* gazetesi “Ordu Türkiye’de yönetimi ele geçiriyor ve Erdoğan’ı deviriyor”, manşetleriyle okuyucuların karşısına çıktı.

³ Mısır’da izlenen medya iktidar ilişkisini Türkiye özelinde 27 Mayıs 1960 askeri darbesi sonrası süreçte izlemek mümkündür. Darbeciler ve Türk medyasının ilişkisi için bkz. (Börekçi, 2013)

Öyle ki bazı gazeteler, darbe girişiminin ‘başarıya ulaştığını’ ilan eden manşetlerle çıktı. Oysa Mısır’da gazetelerin baskıya girdiği saatlerde Türkiye’de darbe girişimi önlenmişti. Mısır basınının ve televizyon kanallarının darbecileri başarılı ilan edip yalan haberleri gerçekmiş gibi sunması sosyal medyada alay konusu oldu. Örneğin bir Twitter kullanıcısı, “Mısır gazetelerinin sayfalarına bakılırsa darbe zafere ulaşmış!” diye tweet atarken, bir diğeri de şöyle yazdı: “Türkiye’de asker Erdoğan’a karşı darbe yaptığında, bazı kişiler ‘Allah Sisi’ye meydan okuyan herkesi cezalandıracak’ dediler.

el-Vatan gazetesi köşe yazarlarından Mustafa Bekrî (2016) Türkiye’deki darbe girişiminden bir gün sonra yazdığı “*Erdoğan ve Darbe Senaryosunda Gizli Kalan Kısım*” başlıklı makalesine Türk ordusuna mensup subay ve askerlere, silahlı vatandaşlar ve polisler tarafından boyun eğdirildiğini, hatta durumun DAESH terör örgütünün yaptığı gibi askerlerden birinin bıçakla kesilmesi noktasına vardığı şeklindeki gerçek dışı haber ve değerlendirmelerle başlamıştır.

Darbeci askerlerin ellerini kaldırıp teslim olmaları, silahlarını bırakmaları, uniformalarını çıkarmaları, yüzüstü yatırılmaları ve mukavemet göstermemeleri Bekrî’ye göre Türk askerinin tabiatına uygun değildir. Bütün bunları adeta bir tiyatronun parçası gibi görüp daha sonra şu soruyu sormaktadır:

“Askerler niçin direnmediler ve niçin onurlarını korumadılar? Neden bu şekilde teslim oldular? Askerler, ülke yönetimini ele geçirmeleri ve Erdoğan’ı destekleyen genelkurmay başkanını teslim almaları, havaalanlarını, caddeleri ve önemli yerleri kuşatmaları ve sokağa çıkma yasağını ilan ettikleri andan itibaren bir saatten daha az bir süre geçmesine rağmen neden yıkıldılar? Bu soruların yegâne cevabı askerlere; geri çekilmeleri, teslim olmaları, ateş etmemeleri ve Taksim meydanına inen göstericilerin karşısında durmamaları noktasında emir verilmesidir.”

Bekrî yazısında, Türkiye’de yaşanan darbe girişiminin Erdoğan’ın yönetimini güçlendirmek ve anayasayı değiştirmek için bir senaryo olduğunu ve olup bitenlerin bir tiyatro olduğunu ısrarla iddia etmektedir. Darbe girişiminin başarısızlıkla sonuçlandığının ilan edilmesinden sonra aralarında HSYK üyelerinin de olduğu çok sayıda hâkimin ihraç edilmesini de darbe tiyatrosuna delil olarak göstermektedir. Bunun yanında yazar “tiyatro” gördüğü bu olaylarda “oyuncuların” niçin “hainlik”, “zillet”, “nefret” ve “dışlanma”yı göze aldığına dair bir ifadeye yer vermemiştir.

el-Ehrâm gazetesi yazarlarından Hüseyin ez-Zenâtî (2016) darbe girişiminden birkaç gün sonra Mısır’daki “*Erdoğan Destekçilerinin Sırrı*” başlıklı yazısında ülkesinde Türkiye’ye destek verenleri ağır bir şekilde eleştirip şunları dile getirmiştir:

“Mısırlıların büyük çoğunluğunun Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan’a karşı yapılan darbe girişiminin ardından mutluluklarını ve darbenin başarılı olması yönündeki isteklerini açık etmelerini anlıyorum. Bu anlama, Mısır devletinin mevcut yönetimine karşı davranışında başından beri kibirli bir yol takip etmesi, yönetim aleyhinde sürekli bir şekilde açıklamalarda bulunması, Mısır’da karışıklığın yayılması için başkalarıyla beraber hareket etmesi gibi duygusal etkenlerin ardında saklıdır. Erdoğan’ın İhvân’ı maddi, manevi bir şekilde mutlak manada desteklemesi, müntesiplerini barındırması, 30 Haziran devriminin başından itibaren Mısır halkının iradesinin karşısında durması, bütün devlet kurumlarının yerleşmesine rağmen bunda ısrar etmesi ve bütün dünyanın Mısır’daki rejimi kabul etmesi de diğer objektif faktörlerle ilintilidir.

Türkiye’nin, terörle mücadele alanlarında Mısır’a karşı olan şeylerin çoğunda Katar’la işbirliği içinde olması açık bir durumdur. Bu, hiç kimseye gizli değildir. Ocak devriminde hapishanelerin açılmasındaki rolünden beri Hamas onun aracıydı.

Anlaşılması zor olan ise bazı Mısırlıların Türkiye’deki darbenin başarısız olmasıyla yaşadığı aşırı sevinç ve bunun Türk halkının iradesi aracılığıyla sadece Türkiye’deki değil her yerdeki darbecilere karşı Allah katından gelen açık bir zafer muamelesi çekmeleridir.

Bunlar, darbe girişimi haberlerini dinleyip takip ederken karanlık saatler yaşadılar. Sanki orada olanlar vatanları Mısır’daki evlerinin içinde oluyor gibiydi. Ümit ve yakarış dolu dualar ediyorlar. Kalpleri Erdoğan için korku ve endişeyle çarpıyordu. Allah’ın huzurunda ülke yönetiminde kalması –ki orası Türkiye Mısır değil–, kurtuluşu ve aynı siyaset biçimiyle belki daha da ağıryla koltuğunda kalması için diz çöktüler. Gizli ve açık bir şekilde Mısır’a düşmanlık yapan herkesle yardımlaşıp tüm dünyanın önünde onu küçük düşürmeye çalışıyorlar.....

Rejime olan mevcut muhalefetleri onlardaki milli duruşu, ülkeye bağlı olma değerini yok etmiştir. İsmi Erdoğan olan başka bir ülkenin cumhurbaşkanının devleti yıkmasını istiyor. Devletin harap olmasına gayret edenle beraber dayanışma gösteriyor. Onlar, Mısır Devletine, kurumlarına nispet olsun diye büyük bir çoğunlukla Erdoğan’ı destekliyorlar.

Bunlar, Erdoğan’a karşı yapılan darbe girişiminin başarısızlığının farkında mıdır? Bu, 30 Haziran’ın halk devrimi olduğunu destekleyen deneyimin aynısıdır. İhvân milisleri ve onların destekçilerinin elinde olan ülkeyi zalimane bir gidişattan korumak için ordu müdahale etmiştir. Mısır’da (30 Haziran’da) yaşananlar iddia ettikleri gibi darbe ise Türkiye’de olduğu gibi başarısızlığa mahkûm olurdu. Çünkü arkasında halk desteği yoktu.....

Bunlar, Erdoğan’ı mı seviyorlar ve vatanları olan Mısır’dan daha fazla mı ona bağlılar? Bunlara diyoruz ki: Erdoğan’ın dış ile olan ilişkisini, Suriye, Irak ve Sînâ yarımadasında yaşananlardaki rolünü hatırlıyor musunuz? Yeryüzünde Müslümanların halifesi olduğunu iddia edip İsrail’le açık bir şekilde ilişkilerini normalleştirmesini unutuyor musunuz?

.....Darbenin karşısında sokaklara dökülen Türkler, sadece Türkiye bayrağını kaldırdılar. Darbeyi reddeden Mısırlılar ise (sosyal medya) sayfalarında kişisel resimlerini Erdoğan’ın fotoğrafı ile değiştirdiler. Bunlar mı Mısırlı?!”

el-Ehrâm gazetesi yazarı Hüseyin ez-Zenâtî görüldüğü üzere makalesinde İhvân’l-Müslimîn cemaati mensuplarının Erdoğan’a destek vermelerini ve Türkiye’deki darbenin başarısızlıkla sonuçlanmasını sevinçle karşılamalarını ağır bir dille eleştirmekte hatta hakarete varan ifadelerle durumu izah etmeye çalışmaktadır. Oldukça olumsuz bir dille İhvân mensuplarının ve darbeye karşı olanların Türkiye’ye yaklaşımını nakleden yazar dolaylı olarak İhvân’ın darbe karşısındaki durumunu metin içinde anlamamızı sağlayacak ipuçları vermiştir.

Zenâtî, darbe karşıtı olmakla milli duruş ve ülke menfaatlerini birleştirmekte ve darbe girişimi karşısında evlerinde gizli de olsa üzülen ve girişimin başarısızlıkla sonuçlanması karşısında sevinen insanların kendi durumlarıyla özdeşim kurmalarına ise çok sert ifadelerle yüklenmektedir. Konuyu daha çok Mısır ve Türkiye arasındaki siyasal sorunlar çerçevesinden değerlendiren Zenâtî, darbe karşıtı olmayı Mısır’a ihanetle suçlayacak seviyeye kadar götürmüş görünmektedir.

Türkiye’de 15 Temmuz darbe girişiminin hemen ardından sokaklara dökülen insanlar, caddeleri ve meydanları hemen terk etmediler. Hemen hemen tüm meydanlarda, başarısız olan darbe girişiminin ateşini tamamen söndürmek için demokrasi nöbetini tutmaya devam ettiler. Bu nöbetler, muhalefet partilerinin de katıldığı çok geniş kesimlerin bir araya geldiği İstanbul Yenikapı meydanındaki tarihi “Demokrasi ve Şehitler Mitingi” ile nihayetlendirildi. Fakat Mısır basını milyonların katıldığı bu dev mitingi de görmezden geldi. el-Ehrâm, Ahbâr ve Cumhuriyet gibi yarı resmi devlet gazetelerinde Yenikapı Mitingine dair hiçbir haber yayımlanmadı. Ülkenin yüksek tirajlı diğer gazetelerinde de herhangi bir habere yer verilmedi. Sadece el-Misriyyu’l-Yevm gazetesinin üçüncü sayfasında kısa bir haber şeklinde yer verildi.

Darbe Teşebbüsü Karşıtı Söylemler

2013'te Mısır'da gerçekleşen askeri darbenin ardından İhvân (Müslüman Kardeşler) Hareketi büyük ölçüde sessizleştirilmesine rağmen Teşkilatı'nın siyasi kanadı Hürriyet ve Adalet Partisi yanında, Vasat Partisi, Güçlü Mısır Partisi ve Vatan Partisi başarısız darbe girişimini kınadıklarını belirttiler (Kalabalık, 2016).

el-Misriyyu'l-Yevm gazetesini köşe yazarı Süleyman Cûde'nin (2016) 15 Temmuz darbe girişiminin hemen ardından 16 Temmuz günü kaleme aldığı "Erdoğan... Amerika" başlıklı yazısında dikkat çekici yorumlarda bulunmaktadır.

Süleyman Cûde yazısının baş tarafında 25 Ocak 2011'e kadar Erdoğan'ın her Mısırlı için örnek olduğunu, ekonomik ve siyasi alanlarda gerçekleştirdiği icraatların beğenildiğine değindikten sonra 25 Ocak 2011'den sonra, aksine bir şekil aldığını belirtmiştir. Kendisini yıllarca beğenen kişiler nezdinde artık istenmeyen birisi olarak görülmeye başlandığını söylüyor. Yazar devamında Erdoğan'ın İhvân'ı niçin desteklediğini kendi bakış açısına göre açıklamıştır. Konuyu Erdoğan'a Arap dünyasının bakış açısını ve bu bakışın değişimini gözler önüne sererek giren Cûde buradan başarısız darbe girişimi konusuna gelip şunları ifade etmiştir: *"Dün akşam darbe teşebbüsü olduğunda aramızdan pek çok kişi bir rahatlama hissetti ve bazıları da bunu gizleme gereği hissetmediği gibi sevincini dışa vurdu. Onların birtakım sebepleri vardı ve 'Bize karşı pek çok kere terörü destekleyen bu adam (Erdoğan) için elleriyle işlediği bazı suçların cezasını tatma vakti geldi' düşüncesi de bu sebeplerin en güçlüsüydü. Dün sabahın erken saatinden bu satırların yazıldığı ana kadar darbe teşebbüsü ne tamamen başarılı oldu ne de tamamen başarısız oldu. Bu çok dikkat çekici bir şeydi. Darbe teşebbüsünün başlarında, medyanın başarılı olma şansını sorduğu uzmanların tamamı 'Amerika'nın tutumuna bağlı olduğunu' söylüyorlardı. Amerika darbe teşebbüsü saatlerinde bazen sessizliğe bürünüyor bazen de Dışişleri Bakanı John Carry'nin ağzından müphem sözler dökülüyordu. Üç saat sonra bile taraflardan hangisinin kazanacağını görmek ve onun yanında durmak için (aynı şekilde davranıyorlardı). Şayet bu şekilde davranmamış olsaydı bizim bildiğimiz ve tanıdığımız Amerika olmamış olurdu."*

Cûde ihtiyatlı bir dil kullanarak analizler yapmaya çalışmış ve halkın darbe karşıtı veya taraftarı olmalarının sebeplerini irdelemeye çalışmış görünmektedir.

el-Misriyyu'l-Yevm gazetesini köşe yazarı Süleyman Cûde (2016a) 15 Temmuz darbe girişiminden birkaç gün sonra 20 Temmuz günü "Darbe Gecesinde Medyası" başlıklı ikinci bir yazı kaleme almıştır. Bu yazısında:

Türkiye'deki darbe teşebbüsü gecesinde ve sonrasında Mısır halkının önemli bir bölümünün, ülkelerindeki televizyon kanallarını değil de Skynews Arabia, el-Arabiya, Bbc Arabic, France 24 vb. kanalları takip ettiğine değinmiştir. Mısır medyasını ciddi bir şekilde eleştiren Süleyman Cûde yazısında şu ifadelerle yer verdi:

"Ben medyanın özellikle de görsel medyanın bu günlerde devletin ulusal yönelimlerini desteklemesi gerektiğini tartışmıyorum. Devlet başkanının ülkesi, halkı ve yurttaşları için yüksek umutları olmasını da tartışmıyorum. Bu yüce umutlar, ancak görüntülü medyamız insanların gayretlerini motive etmeyi başardığında kişinin istediği ve tasavvur ettiği şekilde gerçekleşir. Bu sebepten dolayı Türkiye'de Erdoğan'a karşı yapılan darbe girişimi konusunda resmi ve özel medya organlarının dürüst olmasını beklerdim."

Görüldüğü üzere daha liberal bir bakış açısı olarak medyanın iktidarla olan ilişkilerini objektif bir şekilde ele alarak analiz eden yazar, medyanın objektifliğini kaybettiğini ifade etmektedir.

Yakın dönemde pek çok siyasal sorunlarla karşılaşan İhvân hareketi veb sitelerinde gece 03.23'te “Türkiye’de Yaşanan Olaylarla İlgili İhvân-ı Müslimîn’in Açıklaması” başlığıyla bir açıklama yapmıştır.

“İhvân-ı Müslimîn cemaati halkların iradesi, hürriyeti ve kazanımlarına dönük her türlü darbe girişimini kınıyor. Halkların bilinçli bir şekilde, demokrasi karşıtı bütün saldırıların yegâne sigortası ve yurdunu gasp etmeye çalışan bütün girişimlerin karşısında aşılamaz bir engel olmaya devam edeceği fikrini destekliyor.

Türkiye’de gerçekleşen eşi benzeri görülmemiş ekonomik başarı ve bütün dünyanın tanık olduğu özgürlük ve demokrasisi, bu kazanımlarını yok etmeyi hedefleyen darbe girişimleriyle yok olmaz.

İhvân-ı Müslimîn cemaati Türk halkıyla dayanışma içerisinde olduğunu belirterek demokrasisini savunma ve seçilmiş hükümetin yanında toplanma hakkı olduğunu ilan ediyor. Dünya üzerindeki tüm liberalleri, halkları, sivil toplum kuruluşlarını ve seçilmiş hükümetleri demokrasiyi bütün ülkelerde eşit bir şekilde desteklemeye ve gerici darbe düşüncelerini reddetmeye çağırıyor....”

İhvân-ı Müslimîn (2016) cemaati Türkiye’deki darbe girişiminin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından yine “İhvân-ı Müslimîn Türkiye’deki Darbe Girişiminin Kırılmasını Kutluyor” başlıklı ikinci bir basın açıklamasıyla memnuniyet ve hoşnutluğunu ifade etmiştir. 16 Temmuz günü yayımlanan mesajın içeriği şu şekildedir:

“İhvân-ı Müslimîn, meşum askeri darbe girişimini başarısızlığa uğrattığı için Türkiye halkı, cumhurbaşkanı ve hükümetine içten tebriklerini sunuyor.

İhvân-ı Müslimîn cemaati ayrıca Türk halkını kendi liderliği ve otoritesi etrafında birleştiren, şerefli ordu mensupları ve polislerle bu girişimi engellemek, ülkenin meydan ve caddelerinde suça karışanları ve ilişkisi olanları yakalayıp bu girişimi tamamen yok etmek için derhal harekete geçen Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ı tebrik ediyor.

Bu vesileyle İhvân-ı Müslimîn, Türkiye’nin onurlu duruşunu takdir ettiğini, her yerde hak ve adalet yolunda yardımlaşmayı, askeri darbeleri –özellikle de Mısır’daki hain askeri darbeyi– reddettiğini açıklamayı bir fırsat biliyor.... Allah Türkiye’yi korusun ve ona saldırılanların tuzaklarını geri çevirsin....”

Öte yandan objektif analizleriyle dikkat çeken Siyasi ve Stratejik Araştırmalar Merkezi müdürü Sa’d ez-Zanet de “Türkiye’de yaşananlar bazılarının iddia ettiği gibi ‘tiyatro değil, gerçek bir darbe girişimidir’. Özellikle Türk ordusu, “Erdoğan’ı kibirli” olarak nitelendirmesi ve sürekli onu yönetmeye çalışması nedeniyle büyük bir tikanıklık yaşıyor. Bu son yaşananlar, başarısız darbe girişiminden rakiplerinden kurtulmak ve gelecek yıllardaki yönetimini pekiştirmek için yararlanacağını göstermektedir.”

Uydu yayını yapan el-Hayât televizyonundaki “el-Hayât el-Yevm” isimli programa bağlanan Sa’d ez-Zanet “Türk ordusu halen güçlü ve 2007 yılından bu yana gerçekleştirdiği ekonomik sıçrama nedeniyle Erdoğan’ı pek çok kez devirme girişimi oldu. Şayet Amerika’nın müdahalesi olmasaydı Türkiye’deki bu son darbe başarılı olurdu.” şeklinde görüşünü bildirmiştir. Zanet’in yaptığı yorumlarda ABD ve ordu üzerinden bir açıklama yapması objektif olma çabası olarak değerlendirilebilir.

Selefi Hizbu'n-Nûr Partisinin lideri Dr. Yûnus Mahyûn darbe teşebbüsünü müteakip *"Partisinin Türk halkının selameti, birliği ve istikrarından yana olduğunu"* ifade etmiştir. Parti, basın açıklamasında *"Türkiye'nin iç savaş tehlikesini bertaraf etmesinden ve bilinç, tam bir uyanıklık ve mesuliyet duyguları içerisinde bu kriz ve sıkıntılı durumu aşmak için tek bir saf olan vatandaşlarının kanının dökülmesine engel olduğundan dolayı Allah'a hamd ediyoruz."* şeklinde bir değerlendirme yapmıştır (Mahyûn, 2016).

Gazeteci/siyasetçi/akademisyen olan Kemal Habîb, Türkiye'deki İslami hareketler üzerine çalışma yapan bir uzmandır. Seksenli yıllarda Cemaat-i İslamî içerisinde yer almıştır. 15 Temmuz darbe girişiminin yaşandığı geceden birkaç gün sonra *"Türkiye'de Üzüntü Verici Bir Gece"* başlığıyla bir yazı kaleme almıştır. Kemal Habîb (2016) bu yazısında darbe teşebbüsü gecesi yaşananları hem darbecilerin yapıp ettiklerini hem Cumhurbaşkanı ve hükümetin direnişini hem de halkın darbeye ve darbecilere verdiği cevabı ayrıntılı bir şekilde anlatarak yazısını şöyle bitirmiştir: *"Türkiye, -mevcut hükümet ve siyasi partiyle görüş birliği ve ayrılıkları bir tarafa bırakılacak olursa- önemli, büyük ve Sünnî bir devlettir. Onun birliği, kenetlenmesi ve iyi durumda olması bütün Arap dünyasını ve Müslümanları ilgilendiren bir konudur."* Kemal Habîb (2016a) bu ilk yazısından bir müddet sonra *"Türkiye'deki Başarısız Darbe.. Etkiler ve Yankılar"* isimli başka bir yazı kaleme almıştır. Yazısının baş tarafında iki yılda bir temmuz ayı sonu ile ağustos ayı başında yapılan Yüksek Askerî Şura'da bazı askerlerin tasfiye edileceği ve Foreign Affairs dergisinin darbe teşebbüsünden önce Erdoğan'la hizmet cemaatine mensup askerlerin karşı karşıya gelmesi yakınlaşıyor şeklindeki makalesine değinmiştir. Habîb, yazısının devamında Türkiye'deki laiklerin cemaate karşı yürütülen mücadeleden hoşnut olduklarını ve bunu, en büyük düşmanlarından birinden kurtulmak olarak gördüklerini zikretmiştir.

Öte yandan Mısır yönetimine karşı mesafeli bir yayın politikası izleyen ve haftalık yayın yapan *el-Misriyyûn* gazetesi web sayfası Yenikapı'daki mitingi, "Türkiye tarihinde bir ilk! İktidar ve muhalefet partileri aynı sahneden halka hitap etti" başlığı ile duyurdu. Yenikapı meydanının iktidar ve muhalefet partilerinin halk ile buluştuğu önemli bir tarihe şahitlik ettiğinin aktarıldığı haberde, "Demokrasi ve Şehitler Mitingi"ne ellerinde bayrakları ile ülkenin bütün halk kesimlerinin katıldığı ve bunun partiler üstü bir miting olduğu belirtildi (el-Misriyyûn, 2016).

Sosyal medyada Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Türkiye halkı lehine yorumlar darbe yanlısı hesaplara göre üstünlük göstermiştir. Ünlü yazar Cemal Kaşıkçı'dan, düşünür Selman el-Avde'ye kadar tüm ünlü isimler, Türk halkının darbe karşısındaki duruşunu takdir etmiştir. Mısırlı meşhur şair ve gazeteci Abdurrahman Yusuf da darbenin daha ilk saatlerinde attığı tweet'te "Ey darbeciler! Eğer hükmetmek istiyorsanız, halkların karşısına çıkın... Tanklara değil, seçim sandıklarına sırtınızı dayayın... Türkiye'de darbe başarısız olacaktır..." demişti (Kışlakçı, 2016: 35).

SONUÇ

Mısır'ın Türkiye'ye bakışı dolaylı veya doğrudan İslam âleminde etki uyandıran bir yön barındırmaktadır. Tarih boyunca Türk toplumuyla Mısır toplumu arasında sıcak ilişkilere rağmen ideolojik, siyasal ve egemenlik ilişkileri bağlamında iki devlet arasında zaman zaman sorunlar yaşanmıştır. Bunda bu iki büyük Ortadoğu gücünün yan yana gelmesini istemeyen farklı güçlerin de etkisi olmuştur ancak her hâlükârda bu iki ülke siyasal, ekonomik, dinsel ve stratejik hedeflerinde yer alan halkı Müslüman olan iki ülkesidir. Bir yönüyle Mısır basınının bir kısmında 15 Temmuz darbe girişiminin adeta sevinçle karşılanmasında yönetimin bu dış grup algısının etkisi olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda iki ülkede uygulanan dış destekli iç siyasetle iç destekli siyasi projeler arasında ciddi benzerliklerin olduğu düşünülmektedir.

Çalışmada ele alınan yazar ve aktör görüşlerinde Mısır’ın hali hazırda içinde bulunduğu darbe sonrası sürecin mutlaka dikkate alınması gerektiği bilinmelidir. Gelişmiş ülkeler de dâhil medya iktidar ilişkilerinde ideolojik olarak medyanın kullanışlılığı hiçbir zaman göz ardı edilemeyen bir husustur. Bunun yanında medyada dile getirilen açık görüşlerde dünyanın pek çok diğer ülkesinde görüldüğü gibi bir durum söz konusudur. Buna göre;

a) Darbeyle ilgili ülkelerin ideolojik aygıtlarına sahip olan siyasi elitler içerisinde siyasi, ideolojik, dini ve kültürel kaygı ve beklentileri çerçevesinde öncelikle destekler, zaman zaman ikircikli ve nihayet darbenin başarısızlıkla sonuçlanması karşısında darbe teşebbüsünün “tiyatro” olduğu yaklaşımı içerisinde değerlendirme yapanlar görülmektedir. Bu kesimlerin beyan, açıklama ve tavırlarında darbenin başarılı olması halinde darbeye destek verecekleri açık olan tutumları dikkat çekmektedir. Öne sürdükleri argümanlar temelde “ordunun iyi organize olmadan harekete geçmesi”, “Erdoğan’ın kurguyla düşmanları aleyhine güç devşirme planı”, “FETÖ’nün bu işte olduğunun ispatlanamaması” vb. temel yaklaşımları dikkat çekmektedir. Bu kategoriye giren Mısır gazete ve aktörlerinin resmi ve yarı resmi oluşlarını hatırlatmakta fayda var. Sessiz kalıyor gibi görünen Sîsî iktidarının BM karar alma sürecindeki tavrı Mısır devletinin tutumunu anlatır mahiyettedir.

b) Darbe teşebbüsü karşısında Türkiye halkına özellikle Müslüman kimliği bağlamında destek veren kişiler dikkat çekmektedir. Bunlar seslerini ancak sosyal medya aracılığıyla ve açtıkları hashtaglerle göstermişler ve kendi ülkelerinde yaşanan acı tecrübenin Türkiye’de yaşanmaması için destek vermişlerdir. Bu desteğin özellikle Müslüman Kardeşlere yakın kişi ve gruplardan gelmesi yanında pek çok duyarlı muhafazakâr insanlardan olduğu açıktır. Bu grupta mütalaa edilen kişilerin temel kaygılarının Türkiye’de yaşanacak bir darbenin hem İslam dünyasında hem de kendi ülkelerinde pek çok zorluğu ortaya çıkaracağına dair tutumları açılan başlık ve atılan twitlerden anlaşılmaktadır.

c) Ülkenin liberal ve iktidara mesafeli bir kesimi de darbe karşıtlığını demokrasi taraftarlığı temelinde ifade ederlerken, özellikle darbe teşebbüsü sonrası OHAL uygulamalarına karşı demokratik değerlere zarar gelecek endişesiyle ihtiyatlı yorumlarıyla dikkat çekmektedir. Bu grubun ülkelerinin içinde bulunduğu anti-demokratik ortamdan etkilendiği düşünülmektedir.

d) Ülkede ne sessiz ne de destek verir tarzda görünen Selefi temelli hareketlerin açıklamaları da dikkat çekicidir. Müslüman kardeşliği veya demokrasi temelli olmasa da Türkiye’de darbe girişiminin ürkekçe kınandığı metin içi kelimelerden anlaşılmaktadır.

İfade edilen bu kategorileştirmelerin temelinde Türkiye’de iktidarda olan AK Parti’nin uyguladığı dış siyaset yaklaşımının etkisi olduğu açıktır. Türkiye’ye karşı taraftar ve karşı çıkanların en temel saiklerinin Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan’ın şahsında şekilleniyor olduğu düşünülmektedir. Zira taraftar ve karşı taraf bütün söylemlerde Cumhurbaşkanı’nın merkeze alınarak değerlendirmeler yapılıyor oluşu bu kanıyı güçlendirmektedir. Bu durum Mısırlı sivil entellektüelleri ve Mısır halkının Türkiye’nin 15 Temmuz karşısında gösterdiği olumlu duruşun gelecek için yeni ilişkiler zemin oluşturacağı düşünülmektedir. İfade edilen fikirlerin arka planında siyasi ve ideolojik algıların izlerini görmek mümkün olmakla birlikte bu durumun geçici olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ayhan, Veysel-Algan, Nazlı A. (2011). “Mısır Devrimi ve Mübarek: Bir Diktatörün Sonu”, *Uluslararası Ortadoğu Barış Araştırmaları Merkezi*, <http://docplayer.biz.tr/3477841-Misir-devrimi-ve-mubarek-bir-diktatorun-sonu.html> (Erişim T. 10.06.2017)
- Bekrî, Mustafa (2016). “*Erdoğan Ve Darbe Senaryosunda Gizli Kalan Kısım.*” <http://www.elwatannews.com/news/details/1265883> (Erişim T. 18.11.2016).
- Börekçi, Ü. Ayşe. (2013). “Siyaset, Medya ve Ordu Üçgeninde 27 Mayıs Atmosferi: “Karanlığa Direnen Yıldız” Üzerinden Bir Bakış”. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8/9, ss. 1913-1932. http://www.turkishstudies.net/Makaleler/42783909_114O%C4%9FuzhanB%C3%B6rekci%C3%9Cık%C3%BCAy%C5%9Fe-1913-1932.pdf (Erişim T. 22.03.2017)
- Canveren, Önder (2013). *Arap Baharı Sonrası Mısır’da Dış Politika ve Güvenlik Politikası Algısı*, Polis Akademisi, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi): Ankara.
- Cude, Süleyman (2016a). “*Darbe Gecesinde Medyası*” <http://www.almazryaloum.com/news/details/981977> (Erişim T. 12.11.2016).
- Cûde, Süleyman (2016). “*Erdoğan... Amerika*” <http://www.almazryaloum.com/news/details/979832> (Erişim T. 12.11.2016).
- Dearing, James. W.-Rogers, Everett. (1996). *Communication Concepts 6: Agenda Setting*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Demir, Şerif (2011). Dünden Bugüne Türkiye’nin Suriye ve Ortaodoğu Politikası, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 6/3 Summer 2011, p. 691-713. http://www.turkishstudies.net/Makaleler/765391128_42_%C5%9Ferif_demir.pdf (Erişim T. 10.05.2017)
- Duran, Burhanettin-Yılmaz, Nuh (2011). “Ortadoğu’da Modellerin Rekabeti: Arap Baharı’ndan Sonra Yeni Güç Dengeleri”, *Türk Dış Politikası Yıllığı 2011*, SETA Yay.
- el-Misriyyûn (2016). “*Yenikapı*” <https://almesryoon.com/story/911297/وصول-أردوغان-وقادة-الأحزاب-الكبرى-إلى-ميدان-بني-قابي> (Erişim T. 19.10.2016).
- Emre, Akif (2012). “*İstanbul-Kahire ekseninde seçimler*”. <http://www.timeturk.com/tr/2012/05/27/istanbul-kahire-ekseninde-secimler.html> (Erişim T. 19.05.2017).
- ez-Zanet, Sa’d (2016). “Darbe girişimi” <https://almesryoon.com/story/904986/الزنت-ما-حدث-في-تركيا-ليس-تمثيلية> (Erişim T. 15.11.2016).
- ez-Zenâtî, Hüseyin (2016). “*Mısır’daki “Erdoğan” Destekçilerinin Sırrı*” <http://www.ahram.org.eg/NewsPrint/538118.aspx> (Erişim T. 09.11.2016).
- Gencer, Bedri (2012). *İslam’da Modernleşme*, Ankara: Doğu Batı Yay.
- Gökçe, Orhan (2006). *İçerik Analizi*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Güngör, Nazife (2011). *İletişim Kuramlar ve Yaklaşımlar*, Ankara, Siyasal Kitapevi, 2011.
- Güngör, Süleyman (2001). “Althusser’de İdeoloji Kavramı”, *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 6 (2), ss.221-231.

- Habermas, Jurgen. (2009). *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü*, (Çev.) T. Bora ve M. Sancar, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Habib, Kemal (2016). “Türkiye’de Üzüntü Verici Bir Gece”. <http://www.youm7.com/story/2016/7/19/2807215/ليلة-حزينة-في-تركيا/> (Erişim T. 28.10.2016).
- Habib, Kemal (2016a). “Türkiye’deki Başarısız Darbe.. Etkiler ve Yankılar” <http://www.youm7.com/story/2016/8/1/2825508/الانقلاب-الفاشل-في-تركيا-الآثار-والتداعيات/> (Erişim T. 08.10.2016).
- Hürriyet, (2013). “Erdoğan’dan Önemli Açıklamalar”, <http://www.hurriyet.com.tr/erdogandan-onemli-aciklamalar-23663775> (Erişim T. 12.05.2017).
- İhvân (2016). “Basın Açıklaması”. <http://www.ikhwanonline.com/Article.aspx?ArtID=228677&SecID=212> (Erişim T. 23.10.2016).
- İnceoğlu, Metin (2010). *Tutum Algı İletişim*, İstanbul: Beykent Üniversitesi Yayınevi.
- Kalabalık, Aydoğan (2016). “Kahire Büyükelçiliğinden Mısır’a tepki”, <http://aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/kahire-buyukelciligidinden-misira-tepki/612169?amp=1> (Erişim T. 07.05.2017).
- Kışlakçı, Turan (2016). “Arap Medyası ve Türkiye’deki İşgal Darbesi”, https://www.academia.edu/28959532/15_TEMMUZ_DARBE_GIRISIMINDE_TURK_BASINI_ve_YABANCI_BASIN (Erişim T. 10.07.2017).
- Mahyun, Yunus (2016). “Basın Açıklaması” <http://www.elwatannews.com/news/details/1265303>. (Erişim T. 02.11.2016).
- Moustafa, Tamir (2007). *The Struggle For Constitutional Power*, New York: Cambridge University Press.
- Özgiray, Ahmet (1996). “Türkiye-Mısır Siyasi İlişkileri (1920–1938)”, *İzmir, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Tarih İncelemeleri Dergisi* (TİD), S.11.,
- Öztürk, Hasan-Öztürk, Sevinç vd. (2011). “Afrika’da Türkiye ve Türk Algısı (Mısır-Fas-Senegal-Tanzanya)”, *Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM)*, <http://www.bilgesam.org.tr/images/stories/rapor/afrikadaturkiyealgisi.pdf> (Erişim T. 18.03.2017).
- SDE, (2011). “Türkiye-İsrail İlişkileri”, Stratejik Düşünce Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Koordinatörlüğü, Ekim 2011 Analiz, www.sde.org.tr/userfiles/file/TURKIYE%20ISRAIL%20ILISKILERI.pdf. (Erişim T. 11.04.2017).
- Tandoğan, Ali (2013). *Arap Baharı Sürecinde Mısır*, Atılım Üniversitesi (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi): Ankara
- Taştekin, Fehim (2013). “Mısır’da Çözüm Uzlaşmada”, www.yeniozgurpolitika.eu/index.php?rupel=nuce&id=22798, (Erişim T.: 3.04.2017).
- Tekin, Mustafa (2013). “Mısır’ı Firavun’dan Kurtarmak-II. Musa Vakası-”, *Umran Dergisi*, Ağustos, ss.26-31.

-
- Telci, İsmail N. (2016). “Arap Sokağı” ve 15 Temmuz Darbe Girişimi”
<http://www.aljazeera.com.tr/gorus/arap-sokagi-ve-15-temmuz-darbe-girisimi>;
<http://www.orsam.org.tr/index.php/Content/Analiz/4821?s=orsam|turkish> (Erişim T. 10.05.2017).
- Umar, Ömer, O. (2010). “Milli Mücadele Dönemi Atatürk’ün Ortadoğu Politikası”, Elazığ, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20, (1) s. 461.
- Yaylagül, Levent (2010). *Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar*, Ankara, Dipnot Yayınları.
- Yüksel, Erkan (2001). *Medyanın Gündem Belirleme Gücü*. Konya: Çizgi Kitabevi.